מפניני הפרשה - מאמר

תקע בשופר גדול לחירותנו

"**וספרת לך שבע שבתות שנים...והעברת שופר תרועה בחודש השביעי בעשור לחודש, ביום הכיפורים תעבירו שופר בכל ארצכם. וקידשתם את שנת החמישים שנה, וקראתם דרור בארץ לכל יושביה, יובל היא תהיה לכם**". שנת היובל היא שנה של חזרה למקור, העבדים משתחררים ושבים אל משפחותיהם, השדות המכורות חוזרות לבעליהן, והם שבים אל אחוזתם.

אם היו שואלים אותנו באיזה שם נאה לקרוא לשנה זו, היינו מציעים: **שנת הדרור או שנת החירות.** ומה שמה? "**יובל היא**" ומפרש רש"י: "**שנה זאת מובדלת משאר שנים בנקיבת שם לה לבדה. ומה שמה, יובל שמה, על שם תקיעת שופר**". האין זה מוזר, לקרוא לשנה, כה מיוחדת במאורעותיה, על שם תקיעת השופר שתוקעים בה ביום הכיפורים?

לעומת רש"י הרמב"ן מפרש "**יובל**" – על שם השיבה הביתה, שבה יובל כל איש אל אחוזתו ואל משפחתו, יובילוהו רגליו מרחוק לגור". לכן קרוי פלג מים בשם "יובל" – "**ועל יובל ישלח שורשיו**" – שהמים מובלים בו.

וכן "יבול" – "**ונתנה הארץ יבולה**" – שמובילים אותו אל הבית. לכאורה מחלוקת בין רש"י לרמב"ן: האם קרויה השנה על שם תקיעת השופר, או על שם החירות והשיבה, החזרה הביתה.

הרמב"ם בפירוש המשניות כתב שבדברי אגדה אין מחלוקת - "**ואלו ואלו דברי אלוקים חיים**". אם כן גם כאן, שניהם כיוונו לדבר אחד.

נראה לבאר זאת כך: מדוע יש שם כפול לתקיעת השופר? "**והעברת שופר תרועה...יובל היא**". וכן במתן תורה: "**ויהי קול השופר הולך וחזק...במשוך היובל המה יעלו בהר**"? נראה לומר שיש שתי מטרות לתקיעת השופר. יש תקיעת שופר למלחמה, או להתראה: "**היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו**". תקיעה של כוננות ודריכות, להקהיל את העדה ולמסע המחנה. ויש תקיעת שופר של רגיעה, של דרור. כאותן תקיעות שהיו תוקעים בערב שבת כדי להפסיק את המלאכה בשדה, ולבוא העירה. להפסיק את המלאכה, ולשבות.

כתב הרב שמשון רפאל הירש זצ"ל, שלתקיעת השופר המסמלת את השיבה והדרור, קראו "**יובל**". לכן בסיומו של מעמד הר סיני, שבמהלכו נאסר לעלות להר, תישמע תקיעת חופש – "**ובמשוך היובל, המה יעלו בהר**".

גם בהקפת העיר יריחו תקעו ב"**שופרות היובלים**", לא בקול תרועת מלחמה, שהרי יריחו לא נלכדה בקרב, אלא כהכרזה כלפי הומות יריחו שעם ישראל הגיע למולדתו, ועל החומות להשיב לידו את נחלתו המובטחת מפי הבורא לאבות האומה. אם כן, ניתן לומר שרש"י והרמב"ן התכוונו לדבר אחד: שנת היובל היא שנת החופש והדרור הפותחת בתקיעת שופר של חופש ודרור.

עומדים אנו מתפללים ומבקשים: "**אלוקינו ואלוקי אבותינו, תקע בשופר גדול לחרותינו**", כמו שנאמר: "**והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים, והשתחוו לה' הקודש בירושלים**".

בודאי שאין הכוונה לשופר ארוך, אלא הכוונה היא למידת הטוב והחסד, כפירוש רש"י: "**את גדלך - זו מידת טובתך, וכן הוא אומר: ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר**". ביום הגאולה הקרובה, יתקע בשופר של חסד, "שופר של יובל", שופר שיקרא לנו לשוב הביתה: לארץ ישראל, למורשת, לחיק האמונה, לצילו של ה', לתורה ולמצוות - לשורשינו! אבל עלינו לדעת שהדבר לא יקרה מעצמו אם לא נפעל במידת הטוב והחסד כל אדם לזולתו.

בין אדם לחבירו

לא יוכיח אדם את זולתו בין אם הוא שומר תורה ומצוות ובין אם אינו שומר תורה, אם אין לו קשר איתו, מפני שתוכחה כזו לא תשכנעו לחדול מדיבור לשון הרע בעתיד ורק תעורר את כעסו, בטענה שאדם זר מתערב בענייניו, ותוכחה כזו רק תעורר שנאה, ויתכן שאף תגרום ליותר לשון הרע.

מהאיסור "**לא תשא שמע שוא**" אנו למדים שאסור לשמוע דיבור לשון הרע ואסור לקבל אותו. מכל מקום, כשהידיעות בהן מדובר חשובות ועשויות להיות לתועלת, מותר לשמוע אותן.

שואל ומשיב

שאלה: האם מצווה לשבת את ארץ ישראל (הארץ) והאם אסור לגנותה?

תשובה: יסוד חמאם של המרגלים היה שלא אהבו את הארץ, שנאמר בתהלים קו', כד: "**וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדברו**".

מתוך כך דיברו בגנותה. מכאן נלמד על מעלתה של ארץ ישראל, שהרי איסור לשון הרע חל על אנשים בלבד, כדי שלא לצערם, לפיכך אין איסור לספר לשון הרע על עצים ואבנים שאינם חשים צער.

אולם על ארץ ישראל אסור לספר לשון הרע, מפני שהמדבר בגנותה כופר בתורה ששיבחה את הארץ, ומעכב את גילוי שמו של ה' בעולם, שאינו מתגלה אלא דרך ארץ ישראל, ארץ הקודש. לפיכך עונשו של המוציא דיבת הארץ חמור במיוחד, שאפילו בני דור דעה, שקיבלו תורה מסיני, לא עמדה להם זכותם, וכיוון ששמעו עליה לשון הרע ומאסו בה, נגזרה עליהם מיתה, ונתעכבה כניסת ישראל לארץ ארבעים שנה.

כמו כן מסופר במסכת כתובות בדף קיב. על גדולי האמוראים שהיו משתדלים שלא יצא שם רע על ארץ ישראל. רבי חנינא, כשהיה מהלך בארץ ישראל וראה מכשול בדרך, היה מתקנו. ומפרש רש"י שהיה משווה ומתקן מכשולי העיר מפני חיבת הארץ שהיתה חביבה עליו, היה מחזר תמיד לתקנה כדי שלא יצא שם רע על דרכיה. ורבי אמי ורבי אסי היו מדקדקים להושיב את תלמידיהם במקום הנעים ביותר, בבוקר כשהיה מעט קר הושיבום בחמה, ולעת הצהרים כשנעשה חם הושיבום בצל, כדי שלא יתרעמו חלילה על ישיבת הארץ ואקלימה. עלינו לתקן את חטא המרגלים ולדבר בשבחה של הארץ ולהודות לה' על המתנה הטובה שהנחיל לאבותינו ולנו. ובפרט בדורנו, שבחסדי ה' מיליוני יהודים זכו לעלות לארץ, להקים בה משפחות וליישבה, מה שלא זכו דורות רבים של צדיקים וקדושים לפנינו. לכן חובה מוטלת עלינו, להקפיד לדבר בשבחה של ארץ ישראל, לאהוב את נופיה, לקשטה בעצים ופרחים, לנקותה מפסולת, לתקן את דרכיה, לבנות בה בתים נוחים ונאים.

כתב הרב קוק באגרות ראיה שיסוד הגלות והשפלות הנמשך בעולם, בא ממה שאין מודיעים את ארץ ישראל, את ערכה וחכמתה... (מבוסס על פניני הלכה)

מפניני הפרשה - רעיון

על נדרים

"**איש כי יפלא נדר בערכך נפשות לה**'" (פרק כז' ב') בשם "נדר" נקראת התחייבות שאדם מקבל על עצמו מרצונו החופשי לעשות פעולה או להימנע מלעשות איזה דבר, או לאסור על עצמו דברים המותרים לו.

התחייבות זו באה בדרך כלל, מתוך צורך פרטי. יש שני סוגי נדרים: אחד: נדרי הקדש - שמקבל אדם על עצמו לתת תרומה לבית המקדש (כיום - לבית הכנסת), לצדקה לעניים או למצווה אחרת. השני: נדרי איסור - שאדם מחמיר על עצמו ואוסר עליו אפילו אותם הדברים המותרים לו מצד הדין.

כפי הנראה היה העם רגיל לדור נדרים, בעיקר בימי צרה ואסונות, ולכן עוסקת פרשתנו באדם "**המפליא נדרו**", זאת אומרת, באדם המקדיש בנדרו את נכסיו: בעלי חיים, בתים, אדמות וכדומה. את כל הנדרים יכול הנודר לפדות - להחליף בתמורה, כמפורט בפרשה.

חז"ל הביעו את התנגדותם לנדרים במיוחד לאלה מן הסוג השני, הם אמרו: "**הנודר - כאילו נותן קולר (שרשרת של ברזל) על צווארו**" (ירושלמי נדרים – ט- א'). לכך אמר רבי דימי אחיו של רב ספרא: "**כל הנודר, אעפ"י שהוא מקיימו, נקרא חוטא**" (נדרים דף עז:) זאת מפני שקיים חשש שמא לא יוכל הנודר לקיים את נדרו, ומפני שדי לו לאדם במה שאסרה עליו התורה, ואין כל צורך שהוא יוסיף עליהם איסורים אחרים.

אכן נדרים שנאמרים בפזיזות פעמים רבות קשה לקיימם, ואף גובלים בחוסר אחריות, ומביאים לתוצאות קשות ביותר. הנדר הכולט ביותר במקורותינו בעניין זה הוא נדרו של יפתח, בו איבד את ביתו. עליו חכמים אומרים: "**יפתח עם הארץ היה, מפני כך אבד את בתו**", כפי שמובא בספר שופטים פרק יא'.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

יעקב (קובי) בן אביבה בן סדון ז"ל	נריה בן צפורה ניאזוב ז"ל
אברהם בן יהיאל קראווני ע"ה	יהושע בן אלים בן נעים ז"ל הי"ד
אברהם בן רחל ג'ען ז"ל	אליעזר בן מטילדה ויצחק פריזי ז"ל
אליהו בן רחל בנאים ז"ל	ניר בן דרורה ארזוני ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

אליהו בן שמחה בן סדון ז"ל	סמ"ר עומר בן תהילה ון גלדר ז"ל והי"ד
יעקב יצחק בן שמואל אריה הויזמן ז"ל	עזרא נחום בן עזיזה ז"ל
ז'קלין בת אסתר אדרי ע"ה	אימי רחל בת ליזה בוחניק ע"ה
הניה נחמה בת אברהם ליברמן ז"ל	ג'ורג'יה בת מסעודה מוצפי ז"ל

בס"ד כא' לחודש אייר ה'תשפ"ו
שנה שלושים ואחת גליון מספר 32
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

חשמונאים (שעון קיץ)

כניסת השבת: 19:07
יציאת השבת: 20:05
זמן רבנו תם: 20:37

שבת קודש
בהר בחקותי
אבות פרק ה'
מפטירים:
תימנים: "ויהי דבר ה'" (יחזקאל לד' א') **ספרדים ואשכנזים:** "ה' עוזי ומעוזי" (ירמיהו טז' יט')

איסור הפסק בין 'ברוך שאמר' ל'ישתבח' עפ"י שו"ע בסימן נא' ואחרונים

מכיוון שברכת "ברוך שאמר" שנאמרת לפני "פסוקי דזמרה" היא הברכה הפותחת וברכת "ישתבח" היא הברכה החותמת את "פסוקי דזמרה", הם מהווים כולם יחידה אחת ועל כן אסור לדבר באמצע.

מקור בתלמוד

במסכת פסחים קד: שבברכות שהן סמוכות אחת לחברתה יש מהן שפותחות בברוך ואינן חותמות בברוך ויש שאינן פותחות ב"ברוך" אך חותמות ב"ברוך" **מיתיבי: כל הברכות כולן פותח בברוך וחותם בהן בברוך, חוץ מברכת מצות, וברכת הפירות, וברכה הסמוכה לחבירתה, וברכה אחרונה שבקריית שמע. שיש מהן פותח (בהן) בברוך ואין חותם בברוך, ויש מהן שחותם בברוך ואין פותח בברוך. והטוב והמטיב פותח בברוך ואינו חותם בברוך.**

תוספות

על קביעה זו מקשים התוספות במסכת פסחים קד: בד"ה "חוץ" מברכת "ישתבח" שאינה פותחת בברוך. ומשיבים, שהברכות של פסוקי דזמרה נחשבות סמוכות אחת לשנייה, ולכן אין להפסיק בדיבור ביניהן.

"ואם תאמר, יהללוך שאחר הלל ויראו עינינו (ברכה שנאמרת בחו"ל אחרי 'השכיבנו' לפני תפילת שמונה עשרה) וישתבח למה אין פותח בהן בברוך? ויש לומר דיהללוך הויא סמוכה לברכה דלקרוא את ההלל, ויראו עינינו להשכיבנו, וישתבח לברוך שאמר ולא הוו הפסוקים הפסק כמו ברכה אחרונה שבקריאת שמע דלא הוי קריאת שמע הפסק, ואם כן נראה שאין להפסיק בין ברוך שאמר לישתבח..."

פסיקה להלכה בשו"ע

מרן בשולחן ערוך אורח חיים סימן נא' סעיף ד' פסק להלכה שאסור להפסיק בדיבור מתחילת "ישתבח" עד סוף תפילת שמונה עשרה.

"צריך ליזהר מלהפסיק בדבור משיתחיל ברוך שאמר עד סוף שמונה עשרה (ואפילו לצורך מצוה אין לדבר בין ברוך שאמר לישתבח...)"

הפוסקים מתלבטים האם דיני ההפסק ב'פסוקי דזמרה' דומים לדיני ההפסק בברכות קריאת שמע, או שמא הם קלים יותר:

שו"ת 'תרומת הדשן'

בשו"ת 'תרומת הדשן' סימן ג', כתב שהאיסור לדבר - רק בדברים בטלים.

שאלה: המתפלל בבית הכנסת, ועומד בפסוקי דזמרה או בברכות של קריאת שמע, והציבור קורין את שמע - צריך הוא לקרות פסוק ראשון עם הצבור, אם לאו?

תשובה: יראה, אם הוא עומד בברכות של קריאת שמע, אין לו להפסיק כלל, ולומר פסוק ראשון...ולכך היה נראה, דאפילו בין ברוך שאמר לישתבח, אין לו להפסיק, כדי לקרות פסוק ראשון...אמנם נראה דאין ראיה, דאדרבה, אין קפידא אם יפסוק לכבוד שמים, לקבל עליו עול מלכות שמים עם הצבור.

<u>דמה שכתבו הגאונים דאסור 'לאישתעויי' הלשון משמע דוקא דברים בטלים או דבר צרכיו, אבל לא דבר של קדושה.</u> ולא דמי למפסיק בקריאת שמע ובברכותיה, דהתם אפילו לענות קדושה ו'יהא שמיה רבה', נוטה דעת קצת הגאונים לאסור, כדאיתא באשירי בפ"ק דברכות...

הסיבה העיקרית לכך שמותר להפסיק לדברים בקדושה היא מפני שהם דברי שבח לקב"ה ולכן לא מהווים 'הפסק' ב'פסוקי דזמרה', שהרי הם עצמם כולם שבח לקב"ה ואינם שונים משאר פסוקי השבח שבין 'ברוך שאמר' ל'ישתבח'.

משנה ברורה

כדברי 'תרומת הדשן' פסק למעשה ה 'משנה ברורה' בסימן נא' ס"ק ח', אולם חילק בדברים וכתב שאין לענות "ברוך הוא וברוך שמו", מכיוון שלא הוזכר בגמרא, והוסיף לפרט למה מותר להפסיק ולמה לא.

מוסיף בס"ק י' שלדברים שהם צורך מצווה ומותר להפסיק: **לצורך מצוה - פשוט דאם מתיירא שיעבור זמן קריאת שמע קודם שיגיע לקרותה בסדר התפילה ושכח לאמרה קודם ברוך שאמר מותר לו להפסיק ולקרותה. וכן אם שכח לברך ברכת התורה קודם התפילה מותר לו לברך באמצע פסוקי דזמרה ולומר אחר כך פסוקים הנוהגין, דיש אומרים דאסור לומר אפילו פסוקי דזמרה קודם ברכת התורה.**

ילקוט יוסף

בספר ילקוט יוסף בסימן נא' ג' כתב שאפילו שאסור להפסיק, אבל אם הפסיק, לא צריך לחזור ולברך ומביא ראיה לכך מפסיקת מרן בשו"ע במקום אחר.

אף על פי שאסור להפסיק בשיחה מתחלת ברוך שאמר עד סוף תפלת שמונה עשרה...<u>מכל מקום מי שעבר והפסיק בשיחה בין ברוך שאמר לפסוקי דזמרה, אין להצריכו לחזור ולברך ברוך שאמר</u>, כדין מי שהפסיק בין ברכה למצוה שחוזר ומברך, כי באמת דין ברכת ברוך שאמר כברכת השבח, שהרי אינו מברך "אשר קדשנו במצותיו וצונו לומר פסוקי דזמרה", ולכן אינו חוזר לומר ברוך שאמר. ונראה שזהו טעמו של מרן השלחן ערוך...שכתב: "שאם סיים ברוך שאמר קודם שסיים החזן עונה אחריו אמן". ואילו בברכות המצות אסור להפסיק בעניית אמן בין ברכה למצוה, ואפילו אמן של אותה ברכה. אלא טעמו של דבר מפני שברכת ברוך שאמר היא ברכת השבח, ולכן השומע קדיש או קדושה בין ברוך שאמר למזמור לתודה, עונה קדיש וקדושה שם, שאינו אלא כדין בין הפרקים.

פסקי תשובות

ב 'פסקי תשובות' בסימן נא' ב' הביא את המחלוקת לגבי "הודו" ושהאר"י ז"ל סמך ידיו על נוסח הספרדים לומר את "הודו" לפני "ברוך שאמר": **"...ונחלקו בני אשכנז וספרד לענין פסוקי 'הודו' אם לאומרם קודם ברוך שאמר או לאחריו, ועוד בזמן הגאונים מצינו חילוקי מנהגים בזה, והאר"י ז"ל סמך ידיו בזה על נוסח ספרד שכן הוא עפ"י סדר השתלשלות העולמות.."**

סיכום: אסור להפסיק בפסוקי דזמרה, אולם מותר לומר בהם דברי שבח לה', כגון ברכות הודאה, 'אשר יצר' ושמע ישראל. ואם הפסיק לא יחזור.

פינת העורך

"ונתתי שלום בארץ..." (כו' ו') כתב רבינו מיימון בן עטר זצ"ל בספרו "טעמי המקרא": לא אמר הכתוב **"ונתתי שלום בעולם"**, ולא **"ונתתי לכם שלום"**. אלא כתב **"ונתתי שלום בארץ"**. ללמדנו שהמקום היחיד בו יכול להיות שלום לישראל, הוא ארצנו, ארץ ישראל. וכל זאת בתנאי: **"אם בחוקותי תלכו!"**

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לגבריאל מימון הי"ו ולבחירת ליבו חן עובדיה הי"ו לרגל אירוסיהם להם ולכל בני משפחותיהם.
יהי רצון מלפני שוכן מרומים שתיזכו לחופתכם בקרוב ותיזכו להקים בית נאמן וכשר בישראל המושתת על יסוד איתנים של אהבה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לברק שמעוני הי"ו ולבחירת ליבו ענבר גבאי הי"ו לרגל אירוסיהם להם ולכל בני משפחותיהם.
יהי רצון מלפני שוכן מרומים שתיזכו לחופתכם בקרוב ותיזכו להקים בית נאמן וכשר בישראל המושתת על יסוד איתנים של אהבה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

ברכת הטוב והמטיב וברוך דיין האמת

המקור בתלמוד א'

במשנה במסכת ברכות דף נד. מובא שעל בשורות טובות מברך הטוב והמטיב, ועל בשרות רעות מברך ברוך דיין האמת, בתקנתם זו הסתמכו חז"ל על הפסוק בחומש דברים פרק ו' ה': "בכל מאודך" – שיש להודות לה' בכל מידה ומידה שהוא מודד לאדם: **"...על בשורות רעות, אומר: ברוך דיין האמת...מברך על הרעה מעין על הטובה, ועל הטובה מעין על הרעה... חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, שנאמר: ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך וגו'...ובכל מאדך - בכל ממונך. דבר אחר: בכל מאדך - בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו".**

אחרי בירור, הגמרא בדף נט: מגיעה למסקנה שמברך שהחיינו על טובה שהיא רק לו לבדו, ואילו על טובה שהיא גם לחבירו מברך הטוב והמטיב.

"קצרו של דבר על שלו הוא אומר ברוך שהחיינו וקיימנו, על שלו ועל של חבירו - אומר ברוך הטוב והמטיב...וכל היכא דלית לאחרינא בהדיה לא מברך הטוב והמטיב?...תא שמע: שינוי יין אינו צריך לברך, שינוי מקום צריך לברך. ואמר רבי יוסף בר אבא אמר רבי יוחנן: אף על פי שאמרו שינוי יין אינו צריך לברך, אבל אומר ברוך הטוב והמטיב! - התם נמי, דאיכא בני חבורה דשתו בהדיה".

פירוש רש"י

קצרו של דבר - כלומר: כללו של דבר. ולבסוף הוא אומר הטוב והמטיב - על בשורות הירושה שנשארה לו ירושה מאביו, שכן בשרוהו מת אביו ויורשו, כלומר: הניח נכסים. שינוי יין - שתה יין בסעודה והביאו לו יין אחר טוב מן הראשון - אין צריך לברך בורא פרי הגפן. שינוי מקום - יצא מכאן והלך לבית אחר והביאו לו יין.

המקור בתלמוד ב'

כאמור במשנה הובא: "מברך על הרעה מעין על הטובה, ועל הטובה מעין על הרעה". למה הכוונה "מעין" ברכות ס. מוסברת הכוונה במילה "מעין" ע"י שתי דוגמאות, שמהם עולה, שהברכה היא על המשמעות באותו זמן, לכן אדם שמקבל בשורה שנראית כרעה, אך תצמח ממנה טובה עתידית מברך "ברוך דיין אמת", ולחיפך, אדם המקבל בשורה שנראית כטובה, אך יכולה לצמוח ממנה רעה מברך "הטוב והמטיב": **"מברך על הרעה כו'. היכי דמי? - כגון דשקל בדקא בארעיה, אף על גב דטבא היא לדידיה, דמסקא ארעא שירטון ושבחא - השתא מיהא רעה היא. ועל הטובה כו'. היכי דמי? - כגון דאשכח מציאה, אף על גב דרעה היא לדידיה, דאי שמע בה מלכא שקיל לה מיניה - השתא מיהא טובה היא".**

פירוש רש"י

דמסקא ארעא שרטון - חול וטיט שגורף הים, שרטון, מחמת המים, והוה ליה לזבל. השתא מיהא רעה היא - שמחבלת תבואה של שנה זו, ומברך ברוך דיין האמת. ועל הטוב שהיא מעין הרעה - יברך הטוב והמטיב. מאי היא - כגון דאשכח מציאה.

המקור בתלמוד ג'

במשנה הובא: "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה" - בגמרא ברכות דף ס: מבארת שאין כוונת המשנה לומר שעל רעה ועל טובה מברכים את אותה ברכה, אלא לומר שצריך לקבל אתה הרעה ואת הטובה בשמחה, וגם את ברכת "דיין האמת" לברך בשמחה.

"חייב אדם לברך כו'. מאי חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה? - אילימא: כשם שמברך על הטובה הטוב והמטיב, כך מברך על הרעה הטוב והמטיב - והתנן: על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב, על בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת! - אמר רבא: לא נצרכה אלא לקבולינהו בשמחה".

פירוש רש"י

הכי גרסינן - אילימא כשם שמברך על הטובה הטוב והמטיב כך מברך על הרעה הטוב והמטיב, והתנן על בשורות טובות הטוב והמטיב, ועל שמועות רעות אומר ברוך דיין האמת. לקבולינהו בשמחה - לברך על מדת פורענות בלבב שלם.

פסיקת הרמב"ם

כן פסק הרמב"ם בהלכות ברכות פרק י' הלכה ג', שצריך לברך על שמועה טובה "הטוב והמטיב" ועל שמועה רעה "דיין האמת", וצריך לברכה את ברכת "דיין האת" בטוב נפש: **"שמע שמועה טובה מברך ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם הטוב והמטיב, שמע שמועה רעה מברך ברוך דיין האמת, וחייב אדם לברך על הרעה בטוב נפש כדרך שמברך על הטובה בשמחה שנאמר ואהבת את ה' אלוקיך...ובכל מאדך, ובכלל אהבה היתירה שנצטוינו בה שאפילו בעת שייצר לו יודה וישבח בשמחה".**

בהלכה ד' פסק שמתייחסים למשמעות הרעה או הטובה באותו זמן, ולכן, אם המשמעות באותו זמן היא טובה יברך "הטוב והמטיב", גם אם יש אפשרות של השלכות עתידיות לרעה, וכן להיפך לגבי ההודאה על הרעה.

"הגיעה אליו טובה או ששמע שמועה טובה אף על פי שהדברים מראין שטובה זו תגרום לו רעה מברך הטוב והמטיב, וכן אם נגעה אליו רעה או שמע שמועה רעה אף על פי שהדברים מראים שרעה זו גורמת לו טובה מברך דיין האמת, שאין מברכין על העתיד להיות אלא על מה שאירע עתה".

רבינו יונה

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף מד: הוסיף שיש לברך על הרעה בשמחה ולחשוב שהכל כפרת עוונות.

"...חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה וכו'. כמו שמברך על הטובה בשמחה ובטוב לבב כך יש לו לברך על הרעה בשמחה ולקבל מוסר הבורא בסבר פנים יפות ויחשוב כי הכל כפרת עוונותיו".

פסיקת הטור

וכן פסק הטור בסימן רכב', שגם ברכת "דיין האמת" על שמועה רעה צריך לברך בטוב נפש. והוסיף שהרעה לעובדי השם היא טובתם ושמחתם, מפני שבזה שהם מקבל מאהבה את מה שה' גזר עליהם, מבטאים שלמותם בעבודת ה'.

"על שמועות שהן טובות לו ולאחרים מברך הטוב והמטיב ועל שמועות רעות הוא אומר בא"י אמ"ה דיין האמת וחייב אדם לברך על הרעה בדעת שלימה ונפש חפצה כדרך שמברך בשמחה על הטובה כי הרעה לעובדי השם הוא טובתם ושמחתם כיון שמקבל מאהבה מה שגזר עליו השם נמצא שבקבלת רעה זו הוא עובד השם שהיא שמחה לו. קצרו של דבר על שלו הוא אומר ברוך שהחיינו וקיימנו, על שלו ועל של חבירו - אומר ברוך הטוב והמטיב".

בהמשך כתב שיש להתייחס למשמעות הרעה או הטובה באותו זמן, ולא לתוצאות אשר עתידים לצאת מהם.

"מברך על הטובה הטוב והמטיב אף על פי שירא שמא יבא לו רעה ממנה כגון שמצא מציאה אף על פי שירא שמא ישמע למלך ויקח כל אשר לו ועל הרעה ברוך דיין האמת אף על פי שיבא לו טובה ממנה כגון שבא שטף על שדהו אף על פי שכשיעבור השטף היא טובה לו שהשקה שדהו מכל מקום עתה רעה היא לו".

פסיקת מרן השו"ע

וכן פסק בשו"ע בסימן רכב' סעיף א': **"על שמועות שהם טובות לו לבדו, מברך: שהחיינו, ואם הן טובות לו ולאחרים, מברך: הטוב והמטיב".**

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

בתהלים פרק ב' פסוק ט': "**תרעם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם**" ביאר מלבי"ם שהקב"ה אומר לעם ישראל שניתנת להם הרשות לרצוץ את הגויים שקמו על ה' – על עם ישראל בשבט ברזל, והם יהיו ככלי יוצר המוכן לקבל הניפוץ והשבירה לגמרי – כלומר הרשה גם להכריתם ולהאבידם לגמרי.

את פסוק י': "**ועתה מלכים השכילו הוסרו שפטי ארץ**" – מבאר מלבי"ם שעם ישראל שקיבל את רשותו של הקב"ה לרצוץ את הגויים שקמו עליהן פונה לגויים לתקן את דרכיהם ובכך ימנעו מאבדון: "**ועתה, רוצה לומר אחר שה' הרשה אותי ע"ז וכל ממלכות הארץ נתן בידי, ורק אם אשאל אכריתם ויאבדו, א"כ למה תמרדו ותמתינו עד עת שתאבדו, טוב שתשכילו עתה. השכילו הוסרו ר"ל השכילו זאת מצד הערת השכל וקבלו זאת מאהבה, או עכ"פ הוסרו מצד המוסר ויראת העונש העתיד לבא עליכם, ומצד זה**".

פסוק יא': "**עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה**" – הוא המשך הפניה לאומות העולם שיתקנו את דרכם, כדי שסופם יהיה טוב והרעדה תהפך לגילה: "**עבדו את ה' ביראה, ובזה תרויחו שלבסוף תגילו ברעדה הזאת שחרדתם ויראתם מן העונש. מפרש דבריו, נגד מה שאמר עבדו את ה' במה תעבדו את ה'?**"

את הפסוק האחרון פסוק יב': "**נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו אשרי כל חוסי בו**" מבאר מלבי"ם כסיום הפניה לאומות העולם "**נשקו בר**" - שיתחברו למבורר מאת ה'. פירוש אחר "**נשקו בר**" – שיהיו היו כמוץ הנושב וסובב את הבר והדגן, ולא כמוץ אשר תדפנו רוח.

"**נשקו בר, התחברו אל המבורר מאת ה', שבמה שתעבדו עבודת המלך משיח ה' ידמה כאילו אתם עובדים את ה'. וגם אמר נשקו בר, היו כמוץ הנושק וסובב את הבר והדגן, בל תהיו כמוץ אשר תדפנו רוח. לכן תפס מילת בר שהוראתו תאומית על המבורר והנבחר ועל הבר והדגן, ונגד מה שאמר ביראה, מפרש ממה יתיראו? פן יאנף ה' (הנזכר בכתוב הקודם) ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו, רוצה לומר אחר שרק במעט שיבער אפו תאבדו דרך, כמ"ש ודרך רשעים תאבד, וכ"ש שראוי לכם להתירא פן יאנף, שפעל אנף מורה על שמכלה חרון אפו בעונש נחרץ, ונגד מ"ש וגילו ברעדה מפרש כי אשרי כל חוסי בו ולכן תגילו אח"כ על שחסיתם בה**".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית, ושהספר מתאים ומועיל לכל סוגי בני האדם. את פסוקים י' עד יב' מפרש מלבי"ם שזו חוכמת המוסר שאומר האב לבנו - לדוגמא שלא ילך בחבורה עם אנשים שליליים, שיכולים לפתות אותו לעשות מעשה לא קיצוני - לפגוע בבני אדם, מבלי להורגם, אלא רק לקחת את ממונם והם ישארו בחיים.

את פסוקים יג ויד' מפרש המלבי"ם שהם דרכי הפיתוי – שעל ידי זה נמצא הון יקר מכסף וזהב וכדומה, ממנו גם הוא יקבל את חלקו בגורל.

את פסוק טו': "**בני אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם**". מפרש מלבי"ם שבפסוק זה חוזר האב אל בנו ומזהירו לא לבתפתות אליהם ולא ללכת איתם לא במסלול הראשי שלהם ולא בנתיבית הצדדיים, ומוסיף, שלא רק להימנע מללכת איתם, אלא לגמרי להימנע מלהיות במחיצתם.

"**בני אל תלך בדרך אתם, דרך הוא הדרך הגדול הקבוע לרבים, והנתיבות הם של יחידים, ומוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בדרך הגדול שלהם הקבוע לכולם, כי גם אל תלך בנתיבתם, בנתיב שהולך בו יחיד מהם. וגם הוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בצוותא חדא, כי גם אם הם אין הולכים שם מנע רגלך שלא תלך בנתיב שהלך בו יחיד מהם, כי הם ירצחו גם אותך:**

את פסוק טז': **כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם**" מפרש מלבי"ם שאותם אנשים הם רצים אל הרע – ומתחיל להסביר לגבי גזל שהוא דבר שבקלות ניתן להסביר את הרוע שבו וזה לא נעצר שם ומגיע עד לרצח, ועוד שמי שמחיל להיות בחברתם קשה לו להימלט מהם.

"**כי רגליהם לרע ירוצו, האב מודיע לבנו הקטן שידע שכל מה שרצים הוא לרע כי הגזל הוא דבר רע, (בזה יתחיל האב ללמד את בנו בדבר שיבין בקל בשכלו, ומוסיף להסביר לו כי) חוץ ממה שהוא דבר רע ירצחו גם אותך, כי ימהרו לשפך דם, (וגם כל תחשוב שבתוך כך תשמט מידם, כי ימהרו לזה)**".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. מה הקשר בין מצוות השמיטה ללימוד התורה?

א. אין קשר. ב. בשמיטה לא עובדים לכן יש זמן ללמוד תורה.

ג. השמיטה מקנה לנו ענווה שמזכה קבלת התורה. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

2. איך נקראת שנת החמישים שמגיעה אחרי שמונים שבע שמיטות?

א. שנת שבת שבתון. ב. שנת הדרור.

ג. שנת היובל. ד. שנת החופש והחרות.

3. האם מותר למקדיש בהמה טהורה לה' להחליפה בטובה יותר?

א. כן, ואפילו רצוי. ב. לא ואם מחליפה שניהם קודש.

ג. מהבקר מותר ומהצאן אסור. ד. מהצאן מותר ומהבקר אסור.

שאלה עפ"י פירוש איבן עזרא - כיתות ו' עד ח'

7. "אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי ה'" (כו') מה הדגש "אני ה'"?

א. נאמן לשלם את שכרכם. ב. ה' אל דעות ויודע סודן וערכן של מצוות.

ג. שבתי מכל מלאכה בשבת, וכבודי דר במקדש. ד. תשובות א' וג' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ו'

4. על נטילת ריבית נכתב "ויראת מאלוקיך" (פרק כה') - מדוע?

א. האדם נמשך לריבית ומורה היתר לעצמו. ב. זו מצווה המסורה ללב.

ג. ללמד שזה המדד של ה' ליראת שמים. ד. תשובות א' וב' נכונות.

5. מה כוונת הפסוק "והתהלכתי בתוככם..." (פרק כו')?

א. אהיה עם החיילים במלחמות. ב. אהיה עמכם בכל מקום.

ג. אטייל עמכם בגן עדן ולא תזדעזעו ממני. ד. תשובות א' וב' נכונות.

6. למה הכוונה "...לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל מִצְוֹתַי..." (פרק כו')?

א. למאום באחרים העושים מצוות. ב. למנוע מאחרים לעשות מצוות.

ג. לעשות את המצוות בלי חשק ורצון. ד. לשנוא תלמידי חכמים.

שאלה עפ"י פירוש ספורנו - כיתות ו' עד ח'

8. למה הכוונה בפסוק: "...וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל־הַמִּצְוֹת..." (פרק כו')?

א. למאום באחרים העושים מצוות. ב. למנוע מאחרים לעשות מצוות.

ג. לעשות מצוות בלי חשק ורצון. ד. לקיים רק מצוות שנראים בעיניהם.

ברכות והודעות

מדרשת "הדרך אלייך" בחשמונאים על שם אשת החסד: אודליה פונקלר (תורג'מן) ז"ל חינה נקודת אור בחשמונאים פעילה בימים: ראשון, ורביעי בערב, וכן ביום רביעי בבוקר.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות ללימוד תורה משמעותי של אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941